

Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile

Çiğdem Kağıtçıbaşı

Çeviri: Çiğdem Kağıtçıbaşı, Ayşe Üskül, Esin Uzun
1998, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 276s.

Kültürlerarası psikolojiyi konu alan Kağıtçıbaşı "doktora öğrenimimin başından beri baskın Amerikan psikolojisinin bazı kuram ve varsayımlarının sanıldığı gibi evrensel olmadığını gördüm ve neyin evrensel neyin kültüre bağlı olduğunun ayırılması gerektiğine karar verdim" diyor. Bu konuda esas muhatabı uluslararası insan bilimi camiası olduğundan 10-15 yıllık bir çalışmanın ürünü olan kitap önce İngiltere'de yayınlanmış.

Önsüzü yazan Amerikan Psikoloji Kuruluşu eski başkanı Brewster Smith'e göre kitap; "Avrupa-Amerikalı psikolojinin büyük bir kısmının düşüncesizce kültüre bağlılığını düzelteren, kültürlerarası bakış açısının yetkin bir sunumu(...) Yapıt(...) modernleşme kuramının, gelişmekte olan toplumdaki ailelerin giderek Batı'nın bireyci modelinde birleşeceği beklentisine karşı çıkmakta. Bu çoğunluk Dünyanın (gelişmekte olan ülkelerin) sorunlarına odaklanan ancak Batı için de aynı ölçüde geçerli olan, psikolojinin sosyal değişim meydana getirmedeki rolünün yapıcı ve zekice bir analizi."

"Kitap aynı zamanda erken çocukluk bakımı ve eğitimi (EÇBE) ile ilgili(...) kuram ve uygulamaları gözden geçiriyor. EÇBE, (...) Kağıtçıbaşı'nın İstanbul'un gecekondu bölgelerinde yürüttüğü uygulamalı araştırma (action-research) birçok açıdan saygı duyulacak bir proje. Türk kültürel bağlamına duyarlı bir şekilde tasarlanan projede, çocuk gelişiminde bilişsel sosyal yeterliliğin göreliliği olmayan standartları gözardı edilmemiştir. Müdahale çalışması okul öncesi yıllarda sosyalleşmenin birinci bağlamı olan anneye yönelmiştir.(...) Özellikle bilişsel ve okulla ilgili ölçümlerde, anne eğitimi ve eğitim veren gündüz bakım evlerinin etkisi ile oluşan dikkat çekecek olumlulukta kısa dönem sonuçları elde edilmiş; daha önce neredeyse hiç benzeri olmayan 10 yıllık takip araştır-

masından sonra, anne eğitiminin etkilerinin sürdüğü (kadınların da güçlendiği) ancak kurum deneyiminin avantajlarının zamanla yok olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, Kağıtçıbaşı'nın annelere uygulanan müdahalenin aile sisteminin işleyişine yeni bir yönelim kazandırdığı şeklindeki yorumuyla anlam kazanmaktadır. Kağıtçıbaşı, daha sonra bu projenin Türkiye'de erken çocukluk eğitimi içeren programları etkilediğini ortaya koyarak, psikolojinin Çoğunluk Dünya'da insan gelişiminin ulusal ve global yönleriyle nasıl ilgili olabileceğini gösteren yollar önermektedir.(...)

Avrupa-Amerikalı kültürün hakim olduğu yerlerin dışında "toplulukçu" değerlerin yaygın olduğunu gösteren geniş literatüre hakimiyetiyle Kağıtçıbaşı, az gelişmiş dünyadaki ilişkisellik değerinin yerini Batı bireyciliğine terkedeceğini öngören modernleşme kuramına meydan okuyor. Gerçekten de ekonomik gelişme ve beraberinde getirdiği kentleşme, geleneksel kültürlerin birçok yönünü yok edebiliyor. Ancak, Japonya ve diğer Doğu Asya Ülkelerine özgü "başarı hikayeleri", ilişkisellik değerinin ekonomik gelişme sürecinde hayatta kaldığını gösteriyor. Kağıtçıbaşı, Çoğunluk Dünya'daki meslektaşlarına seslenerek, Batı'dan farklılık gösteren, ilişkisellik değerini koruyan bir kişisel özerklik için yeni hedefler belirlenmesi gerektiğini söylemektedir. Uyguladığı EÇBE anne eğitimi projesi, psikolojinin bu hedefe yönelik olarak kullanılabileceğini gösterdi ki bu hedef varlıklılar için olduğu kadar yoksullar için de arzulanan bir hedeftir."

Bu uygulama içinde neden sağlık hizmetleri de olmasın? Ya da projenin bir benzeri neden eğitimin ve yeni davranış kazandırmanın bunca önemli olduğu sağlık alanında uygulamaya konmasın? Birinci basamak sağlık hizmetleriyle ilgili herkesin dikkatine!